

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

47

Vragen van de leden **Van Nispen** (SP) en **Koops** (NSC) aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over *het RSJ-advies over het stemrecht van gedetineerden* (ingezonden 9 juli 2025).

Antwoord van Staatssecretaris **Rutte** (Justitie en Veiligheid) (ontvangen 19 september 2025).

Vraag 1

Heeft u kennis genomen van het advies van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) over het stemrecht van ingesloten justitiabelen?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Erkent u dat stemmen een fundamenteel grondrecht is en ook ingesloten justitiabelen het recht hebben om te stemmen, maar dat dit in de praktijk erg lastig is voor deze groep?

Antwoord 2

Stemmen is een fundamenteel recht en ook ingesloten justitiabelen hebben het recht om te stemmen. Dit recht is neergelegd in artikel 4 van de Grondwet.

Iedereen die het recht heeft om te stemmen, moet dat recht zo goed mogelijk kunnen uitoefenen. Het kiesrecht van justitiabelen is in de Kieswet gewaarborgd. De Kieswet (artikel B 6) bepaalt dat personen wier vrijheid is ontnomen, bij volmacht stemmen. Op die manier hebben justitiabelen dezelfde mogelijkheid om te stemmen als andere mensen die niet in staat zijn hun stem uit te brengen in een stemlokaal. Een uitzondering hierop zijn personen die op de dag van stemming verlof hebben of op basis van het regime waarin zij verblijven genoeg bewegingsvrijheid hebben om in persoon aan de stemming te kunnen deelnemen.

¹ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, 24 juni 2025: «Uitvoerbaar en effectief stemrecht voor ingesloten justitiabelen» (<https://www.rsj.nl/actueel/nieuws/2025/07/08/rsj-stelt-dat-er-meer-moet-worden-gedaan-om-het-stemmen-voor-justitiabelen-mogelijk-te-maken>).

De RSJ heeft in het advies aangegeven dat er voor ingesloten justitiabelen verschillende belemmeringen zijn om hun stemrecht daadwerkelijk uit te oefenen. De volmachtprocedures lijken voor een deel van de ingesloten justitiabelen om verschillende redenen ingewikkeld, onder meer vanwege de benodigde administratieve handelingen en de afhankelijkheid van het hebben van een positief sociaal netwerk dat nodig is om iemand te volmachtigen. Daarnaast benoemt de RSJ belemmeringen op het gebied van informatievoorziening richting justitiabelen over de volmachtprocedures. Verder hebben justitiabelen in beginsel geen vrije en zelfstandige toegang tot het internet en print- en kopieerfaciliteiten voor het administratieve proces. Dat bemoeilijkt ook de toegang tot onafhankelijke informatie over verkiezingsprogramma's en standpunten van politieke partijen. Het is uiteraard van belang dat justitiabelen zo min mogelijk belemmeringen ervaren bij het uitoefenen van stemrecht. Waar uitvoerbaar en juridisch mogelijk, worden de aanbevelingen van de RSJ daarom overgenomen. In de beleidsreactie die op 19 september aan uw Kamer is verzonden is toegelicht hoe opvolging wordt gegeven aan de aanbevelingen van de RSJ.

Vraag 3

Deelt u de mening dat het onwenselijk is dat door diverse belemmeringen, waardoor mensen die ingesloten zijn moeilijk gebruik kunnen maken van hun stemrecht, veel stemmen verloren gaan? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 3

Het is onvermijdelijk dat ingesloten justitiabelen belemmeringen ervaren bij de uitoefening van hun stemrecht. Dat is namelijk inherent aan het ingesloten zijn; zij kunnen niet zoals mensen in de vrije maatschappij naar het stemlokaal. Daarom is bepaald dat zij stemmen bij volmacht. Tegelijkertijd is stemmen een fundamenteel recht. Er zijn geen landelijke cijfers bekend over de uitoefening van het stemrecht van justitiabele, maar elke stem telt en het is onwenselijk dat mensen die hun stem willen uitbrengen daar niet in slagen vanwege praktische hobbels. Zoals aangegeven, worden de aanbevelingen van de RSJ daarom, waar uitvoerbaar en juridisch mogelijk, overgenomen.

Vraag 4

Welke belemmeringen zouden naar uw mening verminderd kunnen en moeten worden om meer gedetineerden in staat te stellen effectief gebruik te laten maken van hun stemrecht?

Antwoord 4

In de beleidsreactie wordt nader ingegaan op welke maatregelen worden genomen om deze belemmeringen weg te nemen. Zo wordt er gewerkt aan het verder verduidelijken van het informatiemateriaal over de volmachtprocedure. Ook zal de mogelijkheid tot hulp van medewerkers van DJI bij de volmachtprocedure proactief onder de aandacht worden gebracht. Daarnaast zorgt DJI ervoor dat de benodigde volmachtformulieren tijdig beschikbaar zijn voor justitiabelen. Bij wijze van pilot beziet DJI momenteel in één PI of voor de aanstaande Tweede Kamerverkiezing een (mobiel) stembureau ingericht kan worden dat voldoet aan de Kieswet, de veiligheidseisen van DJI en uitvoerbaar is. Dit doet DJI in samenwerking met de betreffende gemeente. Verder zet DJI zich in aanloop naar de aankomende verkiezingen in om justitiabelen die dat willen de mogelijkheid te bieden een stembulp (Stemwijzer of Kieskompas) te gebruiken (voor zover dit niet wordt verhinderd door opgelegde beperkingen en veiligheidsmaatregelen).

Vraag 5

Bent u bereid puntsgewijs te reageren op de aanbevelingen van de RSJ en heel serieus te bezien wat er met de concrete voorstellen gedaan kan worden, zoals bijvoorbeeld het inrichten van mobiele stembureaus en het verbeteren van de onderhandse en schriftelijke volmachtprocedure?

Antwoord 5

Voor een uitgebreide reactie op het RSJ-advies, met een reactie per aanbeveling van de RSJ, wordt naar de beleidsreactie verwezen.

Vraag 6

Bent u bereid te bezien wat u al bij de komende verkiezingen kunt verbeteren, zodat meer ingesloten mensen gebruik kunnen maken van hun stemrecht? Zo niet, waarom niet?

Antwoord 6

Een groot gedeelte van de verbeteringen, die zijn aangekondigd in de eerdergenoemde beleidsreactie, zijn óf al uitgevoerd of worden nog voor de komende Tweede Kamerverkiezing uitgevoerd. Ik verwijs hiervoor naar de eerder genoemde beleidsreactie.